

Sprekend Humanisme

Uitwerking van het laatste college van :

Jaap van Praag

Datum	: 1980
Lokatie	: Culemborg, Humanistisch Opleidingsinstituut 2de jaar , deel les Humanistiek
Onderwerp(en)	: Geesteshouding, beschouwen en beleven; kern levensovertuiging; axioma's.
Duur college	: ca. 35 minuten

Naam / functie interviewer(s)	: Nvt
Kader/context	: Laatste college Jaap van Praag: 1980

Niveau van uitwerking	: Indicatief (Globaal; tijd/onderwerp, kernzin(nen) en eventuele opmerkingen)
Drager	: Gedigitaliseerde opname van een geluidscassetteband; bestand MP3 – 095 (Ontvangen februari 1995; origineel bij Tilly de Waal te Hilversum).
Datum uitwerking	: 04-12-2015
Uitgewerkt door	: Roy Jansen

Respondent : **Jaap van Praag (11-05-1911–12-04-1981):**

Jaap van Praag werd geboren op 11 mei 1911 in Amsterdam en groeide daar op in een modern niet-godsdienstig joods en socialistisch milieu. Hij studeerde Nederlandse letteren en wijsbegeerte en werd in 1938 leraar bij het Gemeentelijk Lyceum in Dordrecht. Hij was actief, onder andere als voorzitter, in een aantal vooroorlogse jeugdbewegingen zoals de Nederlandse Bond van Abzinent Studerenden, de Studenten Vredes Actie en de Jongeren Vredes Actie.

Hij was, in februari 1946, medeoprichter van het Humanistisch Verbond. Hij vervulde 22 jaar de rol van voorzitter (tot 1969). Hij maakte zich steeds sterk voor levensbeschouwelijke en politieke pluriformiteit binnen het Verbond. In 1952 verenigde Van Praag daarnaast diverse internationale

humanistische organisaties in de International Humanist and Ethical Union (IHEU). Hij bleef hiervan voorzitter tot 1975.

Van Praag opperde het woord "humanistiek" en werd in 1964 (tot november 1980) aan de Universiteit van Leiden de eerste hoogleraar op dit nieuwe vakgebied.

Hij was meer dan 28 jaar bestuurlijk actief voor de PvdA, onder andere als voorzitter van de afdeling Dordrecht en als statenlid van de provincie Zuid-Holland.

Hij publiceerde onder andere over humanisme in de brede zin, politiek en over zingeving.

Teller: minuut/sec	Index/onderwerp:	Opmerkingen:
00:00-08:50	<p>Bij start van 2^e jaar teruggrijpen op de begrippen: beschouwen en beleven.</p> <p>Beschouwen: objectiverend, analyserend, met distantie. Vervolgens verbinding met theorie en praktijk.</p> <p>Beleven: is direct, geen distantie, identificerend, totaliserend. Volstrekte identiteit met jezelf.</p> <p>Onderscheid is belangrijk om te voorkomen dat student humanisme als een soort filosofie ziet, waar je les in kunt krijgen. Maar het is iets van jezelf.</p> <p>Theorie is theoretische beschouwing van de praktijk, een model .Vergelijking met knippatroon. De theorie heeft een modelkarakter.</p> <p>Verwijzing naar 1^e hoofdstuk <i>Grondslagen</i>. Er zijn meerdere humanismen, allerlei schakeringen en soms ontwikkeld op grond van een bepaalde wetenschap, zoals humanistische psychologie. Niet zeker of de humanistische psychologie een uitgang is van een humanistische visie. Aanvankelijk ging het om psychologische-technische aanduiding, waarin de levensovertuiging nog niet was bedoeld. Voortrekkers van deze richting hadden ongetwijfeld een humanistische leef- en zijnswijze.</p> <p>Na de oorlog was de humanistische psychologie</p>	<p>Beschouwen en beleven; belangrijk onderscheid.</p> <p>Humanistische psychologie</p>

Teller: minuut/sec	Index/onderwerp:	Opmerkingen:
	een antwoord op <i>psychoanalyse</i> (mens teruggebracht tot driften, krachten die in hem werken) en <i>behaviorisme</i> (mens teruggebracht tot gedragingen, buitenkant). De humanistische psychologie gaat uit van de mens als geheel. Holistisch, vervolgens de term humanistisch,	
08:52- 10:12	Dus allerlei humanistische varianten. Ook de agnostische en atheïstische . Uitleg van de begrippen.	Humanistische varianten
10:13- 11:49	Samenhang tussen de varianten. Zinvol om ze allemaal humanistisch te noemen? Hoe vind je samenhang. Wat hebben ze gemeen? Van Praag zoekt naar de kern van de verschillende varianten/stromingen/richtingen. Vanuit de kern worden ideeën ontwikkeld. Dat is zijn gedachte.	Samenhang
11:50-13:25	Hoe vind je de kern? Wat is de kern van levensovertuigingen? Hoe komt het dat er zoveel levensovertuigingen zijn?	Kern levensovertuiging
13:25 – 15:33	De wezenlijke verklaring voor die diversiteit zit in een verschillend uitgangspunt, waarvoor hij de term Geesteshouding heeft ingevoerd, maar die goed uitdrukt wat wordt bedoeld. Een houding van de geest waarmee je de dingen benaderd en wat karakteristiek is voor een levensovertuiging. Vergelijking godsdienst-humanisme en een verschil: vanuit de godsdienstige levensovertuiging laat de mens zich gezeggen door de werkelijkheid. De werkelijkheid heeft zijn antwoorden. We worden uitgedaagd die antwoorden te vinden. Zie je de wereld als eindig, relatief en onvolmaakt dan roept dat iets op wat volmaakt, oneindig en absoluut is;	Geesteshouding

Teller: minuut/sec	Index/onderwerp:	Opmerkingen:
	gesymboliseerd in God.	
15:34- 16:25	Als denkproces is dat nog te volgen, maar hier volgt niet uit dat het absolute, het eeuwige ook werkelijk bestaat.	
16:26- 18:46	<p>Humanist zegt: ik zie dat de werkelijkheid relatief, eindig, etcetera. is. Maar dat is geen reden om te denken dat er ook iets anders moet zijn. Een andere geesteshouding! De geesteshouding is er al voordat je nog maar een vraag hebt gesteld en een antwoord hebt gevonden. Ik stel de vragen die mijn geesteshouding meebrengen .</p> <p>De humanist: ik zie wel dat de wereld onvolmaakt is, maar wat kan ik er aan doen om hem beter, leefbaarder te maken? Een andere vraag dan die naar het volmaakte, absolute, voortkomend uit een andere geesteshouding. Dat kun je verder niet verklaren.</p>	
18:47- 20:34		Intermezzo naar aanleiding van een vraag/opmerking: jongen mensen zijn eerder geneigd naar het volmaakte, absolute te vragen. Van Praag gaat er op inHij zegt onderandere dat niemand buiten zijn geesteshouding kan treden. Wat je zelf denkt is het enige wat je logischerwijze kunt denken.
20:35- 21:09	Van Praag heeft zich als 16, 17 jarige afgevraagd: kan ik niet geloven (hij was afkomstig uit een atheïstisch gezin) ? Je kunt het niet forceren, vond het ook een geforceerde oefening. Hij miste ook de juiste geesteshouding.	
21:10- 23:07	Naar aanleiding van een vraag: je blijft worstelen met de vraag wat de waarheid is,	

Teller: minuut/sec	Index/onderwerp:	Opmerkingen:
	<p>maar je zoekt niet meer naar een volmaakte werkelijkheid, ergens anders en die alleen ontdekt zou moeten worden. Het transcendentale is er af, iets wat ergens buiten ons is (in tegenstelling tot het transcendente, wat het direct gegevene overschrijdt). Bij gedachten over de mens is het altijd iets meer dan hoe hij reilt en zeilt. Hij kan meer..</p>	
23:10- 23:55		<p>Vanuit de zaal komt men op bekeringen. Vaak het gevolg van een zetje op basis van een al bestaande geesteshouding. Humanisten geloven niet zo in bekeringsarbeid voor humanisten; je kunt alleen maar mensen overtuigen die al overtuigd zijn. Bekering bestaat volgens van Praag ook niet.</p>
24:00 -29:36	<p>Geesteshouding is niet inhoudelijk te omschrijven. Het spreekwoord: aan de vrucht herkent men de boom is toepasbaar. Over de boom zelf kun je niet veel zeggen, dat gaat aan alle concretisering vooraf. Geesteshouding heeft geen inhoud maar blijkt uit de vragen die je stelt en de antwoorden die je geeft. Humanisten in al hun schakeringen geven vanuit geesteshouding soortgelijke antwoorden die berusten op een aantal punten namelijk dat alle mensen natuurlijke wezens zijn, verbonden met medemensen, dat ze gelijk, vrij en redelijk zijn. Omtrent de wereld zijn er ook 5 punten zoals ervaring, bestaan, dynamiek, toevalligheid... Met die 10 punten is het wezenlijke gezegd.</p>	<p>Boom en vrucht</p> <p>Aanvankelijk is van Praag uitgegaan van 2x2 punten: 2 over de mens en 2 over de wereld. Maar in de twee over de mens (van P dacht <i>natuurlijkheid</i> en <i>vrijheid</i>) zijn zaken ondergebracht die niet vanzelfsprekend uit het uitgangspunt voortvloeiden maar toegevoegd zijn. Die heeft hij apart genomen en al doende is hij op 5 postulaten over de mens uitgekomen (en op 5 over de wereld).</p>
29.36-35.52	<p>Maar zijn de mensen wel natuurlijke wezens, zijn ze wel redelijk, gelijk en vrij? Mensen zijn</p>	<p>Herkennen van mensen als mensen</p>

Teller: minuut/sec	Index/onderwerp:	Opmerkingen:
	<p>heel verschillend, maar we herkennen mensen als mensen omdat ze iets gemeen hebben. Vanuit de humanistische geesteshouding wordt toch gekozen voor gelijkheid, vrijheid etcetera, ondanks dat het tegendeel ook waar is. Maar de erkenning van gelijkheid, vrijheid etc. is voor humanisten belangrijk, wezenlijk, maar we hebben er geen argumenten voor. Je kunt het aannemelijk maken vanuit jouw geesteshouding. Het is een keuze vanuit je levenswijze, zijswijze. Eigenlijk een geloof. Hier zit ook het verschil tussen vrijdenkers en humanisten. De vrijdenker denkt: ik kan het bewijzen.</p>	
35.52- 39.37	<p>Geloof: beter niet gebruiken. Engelsen maken onderscheid tussen <i>faith</i> en <i>belief</i>. Geloof zou je in de zin van <i>belief</i> moeten gebruiken zoals in : ik geloof in de jeugd, de toekomst.</p> <p>Wat betekent: de mens is een natuurlijk wezen? Het is een veronderstelling. Je moet ergens vanuit gaan. Alle wetenschap begint met uitgangspunten (bijvoorbeeld axioma's). Heb je die aanvaardt, dan kun je op grond daarvan bewijzen leveren voor allerlei stellingen. Het zijn vooronderstellingen maar van een andere aard dan die bewezen kunnen worden, of aannemelijk gemaakt. De mens is verantwoordelijk voor zijn bestaan. Op de eerste plaats een vooronderstelling, maar aannemelijk te maken vanuit mijn uitgangspunten, maar die moet je wel eerst hebben anders begin je er niets mee.</p>	Faith en belief
39.37	Einde opname	